

ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УРАЗЛИВИХ СПОЖИВАЧІВ У ДЕЯКИХ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС

Стаття 18 Директиви 2003/55/ЄС щодо загальних правил для внутрішнього ринку природного газу серед іншого визначає що:

«Країни-члени забезпечують впровадження системи доступу третьої сторони до газотранспортної та газорозподільної системи та терміналів СПГ на основі опублікованих тарифів, що застосовуються для всіх кваліфікованих споживачів, в тому числі постачальних підприємств, та використовуються об'єктивно та без жодної дискримінації серед користувачів системи».

Як наслідок, таке положення вимагає перегляду тарифної системи, що діє на газовому ринку, з метою недопущення дискримінації по відношенню до будь-якого учасника ринку.

Водночас, Директива 2003/55/ЄС визначає^[1], що країни-члени мають вживати заходів для захисту кінцевих споживачів та забезпечення високого рівня їх захисту і, зокрема, гарантуватимуть адекватні запобіжні заходи для захисту уразливих споживачів, в тому числі відповідні заходи для допомоги у недопущенні їх відключення.

Існуючий досвід східноєвропейських країн показує, що процес приведення тарифної системи в газовому секторі до економічно обґрунтованого рівня носив поступовий характер, а сам рівень тарифів для домогосподарств та промислових споживачів змінювався у відповідність із зміною ринкової моделі внутрішньодержавних газових ринків.

Так, наприклад, у Польщі газові тарифи для всіх груп споживачів, включаючи промисловість, регулювалися Регуляторним органом з енергетики (Energy Regulatory Office –ERO). Регулятор застосовував для всіх цих груп регульовані тарифи, які мали покривати всі затрати на газопостачання, включаючи вартість купівлі або виробництва, транспортування та зберігання. Розрахунок тарифів для кінцевих споживачів здійснювався на основі середньозваженого показника вартості імпортованого природного газу та внутрішнього видобування^[2].

Зважаючи на ініційовану з боку Європейської Комісії процедуру проти Польщі щодо недотримання країною вимог європейського газового законодавства в питанні конкуренції на газовому ринку через використання регульованих цін^[3], польський регулятор заявив про дерегуляцію тарифів на природний газ для кінцевих промислових споживачів (близько 70% від загального споживання природного газу у Польщі), починаючи з 01.07.2013^[4].

Водночас, в рамках нового тарифного регламенту^[5] з 01.01.2014 в середньому на 1,5% було підвищено тарифи на природний газ для домогосподарств та промислових споживачів^[6]. Попередньо тарифи поступово підвищувалися, починаючи з 01.01.2007^[7].

Разом з тим, наразі в законодавстві країн-членів ЄС не існує єдиного визначення «уразливого споживача», що надає вільне право кожній конкретній країні визначати таку групу споживачів та застосовувати для їх захисту специфічні соціальні політики. Країни Східної Європи в цьому питанні також не є виключенням^[8].

В Польщі не існує так званих «соціальних» тарифів на природний газ. Крім цього,

оскільки в польському законодавстві не існує визначення «вразливий споживач», в законодавстві не передбачено систему підтримки вказаної категорії кінцевих споживачів. Уряд країни намагається вирішувати питання «енергетичної бідності» шляхом застосування окремих цільових соціальних політик^[9]. Зокрема, споживач може звернутися по допомогу безпосередньо до енергетичних компаній (постачальників) з метою отримання переваг від програм, що впроваджуються в рамках Ініціативи з корпоративної соціальної відповідальності (CSR initiative).

Для вирішення зазначеної проблеми Урядом Польщі передбачається законодавчо закріпити визначення «уразливого споживача» та реалізувати відповідну систему підтримки, згідно з якою муніципалітети надаватимуть енергетичні субсидії уразливій категорії споживачів, з якими будуть укладені угоди на загальне обслуговування або угоди з продажу природного газу (електроенергії) та які мешкають на території, де такі комунальні послуги надаються. Одночасно з цим передбачається, що кошти для сплати таких енергетичних субсидій муніципалітетами будуть забезпечуватися та надходити за рахунок визначених субвенцій з фондів державного бюджету^[10].

Третій енергетичний пакет вимагає від країн-членів ЄС визначити концепцію вразливих споживачів, в якості першого кроку у вирішенні питання вразливості споживачів в рамках функціонування нової моделі газового ринку, а також розробити національні енергетичні плани дій з наданням переваг в системах соціального захисту. І хоча питання енергетичної вразливості не є ідентичним з питанням енергетичної бідності, наразі ці два питання мають розглядатися одне на тлі іншого^[11].

Окремо слід підкреслити, що хоча основні показники, що визначають рівень вразливості споживачів, можуть відрізнятися в кожній окремій країні ЄС, наступні ключові елементи визначають категорію уразливих споживачів з точки зору загальноєвропейського рівня^[12]:

1. Ринкові умови

- кінцеві цінові рівні енергетичних продуктів;
- рівень конкуренції на ринку.

2. Індивідуальні особливості

- рівень доходів;
- здоров'я та платоспроможність;
- освітні навички.

3. Умови мешкання

- наявність житлових приміщень, що не використовується мешканцями (так званий «податок на спальню» – при наявності додаткової спальної кімнати, що не використовується мешканці позбуваються частини допомоги на утримання житла);
- вид опалювальної системи;
- якість житлового фонду.

4. Соціальне / природне середовище

- стан економіки в країні / регіоні;
- кліматичні показники;
- культурні преференції та особливості.

Для захисту таких споживачів або уразливої групи має застосовуватися економічна підтримка (як *в рамках енергетичного сектору* – спеціальні регульовані ціни на постачання енергоносіїв та / або спеціальні тарифи у мережі, – так і *загального характеру* – системи соціальної підтримки, переваги тощо) та система захисту від відключення або припинення постачання.

Так, наприклад, визначення категорій уразливих споживачів та питання їхньої підтримки вже знайшли своє відображення в національному енергетичному законодавстві Угорщини^[13]. Згідно із Законами про природний газ та електричну енергію, а також відповідними декретами уряду споживач, що потребує соціальної підтримки та на якого поширюються програми захисту економічного та загального характеру, що надаються на місцевому / регіональному рівні, – це фізична особа, яка:

- отримує пенсію через старість;
- отримує підтримку у догляді за будинком та поточних ремонтах;
- отримує допомогу з догляду;
- має втрату працездатності 60% та більше;
- має вади із здоров'ям;
- є безробітною і не має ніяких додаткових дотацій чи доходу, окрім допомоги з безробіття.

Крім цього, до категорії уразливих споживачів підпадають великі та багатодітні родини (родина, що має трьох та більше дітей, має суттєву знижку від ціни на природний газ).

Для всіх цих перелічених категорій Угорське державне казначейство у своїх резолюціях визначає можливість застосування конкретної схеми підтримки для забезпечення потреб цих кінцевих споживачів в необхідних енергетичних ресурсах.

При цьому, при вирішенні питання захисту уразливих категорій споживачів застосовується інтегрований підхід стосовно того, яка соціальна політика може використовуватися, і конкретні заходи можуть включати як соціальну підтримку (дотації, знижки тощо), так і заходи з підвищення енергетичної ефективності приміщень для мешкання таких категорій споживачів.

© ТОВ «Нафтогазбудінформатика», 2014 рік

^[1] Пункт 3 Стаття 3 «Зобов'язання щодо громадського обслуговування та захист прав споживача».

^[2] International Energy Agency: «Energy Policies of IEA Countries: Poland 2011».

^[3] Процедура було порушено в червні 2009 року, після чого справу було передано на розгляд Європейського суду (Press release of the European Commission №IP/13/580, Brussels, 20.06.2013). Згідно з енергетичним законодавством ЕС, регульовані ціни можуть застосовуватися на внутрішніх ринках лише у виключних випадках і не можуть розглядатися як головний механізм ціноутворення.

^[4] ICIS, 05.02.2013 (<http://www.icis.com/resources/news/2013/02/05/9638276/polish-industrial-natural-gas-tariff-could-be-deregulated-by-july-ure/>)

^[5] Набрав чинності з 01.07.2013. Згідно з Тарифним регламентом торгівлю природним газом повністю відокремлено від послуг мережі: мережеві сплати замінено на окремі сплати за послуги з розподілу або транспортування.

^[6] PGNiG Press Office, 19.12.2013 (<http://www.oilandgaseurasia.com/en/news/polish-phnig-increases-gas-tariff>)

^[7] Згідно з даними польського оператора PGNiG, що є у вільному доступі, з 01.01.2007 тарифи було підвищено на 9,9%, з 25.04.2008 – на 14,3%, з 17.10.2008 – на 11,1%. Разом з тим, з 01.06.2009 тариф на природний газ було зменшено на 9,0% (www.pgnig.pl)

^[8] Customer protection and empowerment on energy market, presentation by Energy Regulatory Office in Poland, 10.05.2013.

^[9] International Energy Agency: «Energy Policies of IEA Countries: Poland 2011».

^[10] National Report by the President of the Energy Regulatory Office in Poland 2013 (www.ure.gov.pl)

^[11] «Energy prices and costs in Europe», – Commission staff working document SWD(2014) 20 final/2, Brussels, 17.03.2014.

^[12] Vulnerable Consumer Working Group Guidance. Document on vulnerable consumer, Nov. 2013 (http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/doc/forum_citizen_energy/20140106_vulnerable_consumer_report.pdf)

^[13] «General contractual framework of small customers. Identification and support of vulnerable customers. Issues of power / energy poverty. Introduction of the Last Resort Supplier' concept», – Hungarian Energy and Public Utility Regulatory Authority, May 2013.